

Меднікова Галина Сергіївна,
*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри богослов'я та релігієзнавства
факультету філософії та суспільствознавства
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*

СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНИХ І КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ В УКРАЇНІ

Стаття аналізує необхідні інституційні, методологічні, нормативні та економічні умови для уможливлення розвитку креативних індустрій в Україні. Підкреслено значущість коректного нормативно-законодавчого регулювання культурних інституцій. Наголошено на культурно-дипломатичному потенціалі креативних індустрій як інструменті просування іміджу України в світі. Виділено відкритість та прозорість як необхідні цінності та інституційні умови для відбору перспективних проєктів. Описано конкретні ініціативи та досягнення у напрямку формування ефективного менеджменту культури на прикладі УКФ. Розкрито досвід реалізації новітніх підходів до менеджменту культури на прикладі сучасних українських міждисциплінарних мистецьких проєктів у галузі соціально-свідомого мистецтва, перформансу, постмодерної опери, електронної музики, візуального мистецтва та ін.

Ключові слова: культурні індустрії, креативні індустрії, культурна дипломатія, культурна стратегія, інституція, співпраця.

ARRANGEMENT OF CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF CULTURAL AND CREATIVE INDUSTRIES IN UKRAINE

The article analyzes the necessary institutional, methodological, regulatory and economic conditions to enable the development of creative industries in Ukraine. The importance of adequate statutory regulation of cultural institutions is emphasized. The author highlights the cultural and diplomatic potential of creative industries as a tool to promote Ukraine's image in the world. Openness and transparency are singled out as necessary values and institutional conditions for the selection of promising projects. Specific initiatives and achievements in the formation of effective cultural management as in the case of UCF are described. The research considers experience in implementing the latest approaches to cultural management following the example of modern Ukrainian interdisciplinary art projects in the field of socially conscious art, performance, postmodern opera, electronic music, visual arts, etc.

Key words: cultural industries, creative industries, cultural diplomacy, cultural strategy, institution, cooperation.

Визначальним чинником створення умов для функціонування культурних та креативних індустрій в Україні є виникнення сталої системи культурних інституцій, що сприяють розвитку культури у країні. Це насамперед Український культурний фонд при Міністерстві культури України, Український інститут при МЗС України, Національний центр Олександра Довженко, Український інститут книги, постійний фестиваль Гоголь-фест.

Діяльність цих інституцій сприяє тому, щоб культура в Україні була доступною і якісною, а її проєкти організовані на високому рівні. Виділимо основні напрями роботи культурних інституцій:

По-перше, розробка нормативно-правових актів. Всі ці інституції спрямовані на нові форми роботи: проведення резиденцій, конкурсів, проєктів, підписання угод та меморандумів, програм про співпрацю з іноземними культурними інституціями, але нормативна процедура забезпечення коштами цієї діяльності до 2018 року була відсутня. Інститутам виділяли держбюджетні кошти, але вони не могли використовувати їх відповідно до своїх програм. Тому розробка нормативно-правової бази як механізму ефективного функціонування української культури стала першочерговим завданням нових інституцій. За їх ініціативою у 2018 році було скасовано Постанову

Кабміну № 710 «Про ефективне використання державних коштів», що обмежувала витрати на організацію культурних заходів в Україні та за її межами.

Наприклад, Українським Інститутом розроблені правові норми щодо власності за кордоном, де будуть проводитися регулярні культурні заходи, що сприяють презентації та просуванню іміджу України у світі; щодо форм оплати послуг громадянам інших держав, щодо фінансування виставок, ярмарок, конкурсів, презентацій культурних подій в Україні тощо. УКФ ретельно розробив законодавчо-нормативні засади про надання грантів юридичним та фізичним особам для створення культурного продукту та творчих резиденцій в Україні, істотні умови підписання та розірвання договору про надання грантів, допустимі витрати, про конкурс з добору експертів тощо. Два роки роботи УКФ показують його професійність, відкритість, прозорість, об'єктивність, неупередженість у розподілі грантів.

По-друге, саме через ці інституції, які через відкриті конкурси відбирають перспективні проекти, відбувається вагома економічна підтримка культури, фінансування проектів, а також придбання будівель, майданчиків, місць за кордоном, де можуть постійно відбуватися культурні події, що мають регулярний формат презентації України за кордоном (мультидисциплінарні та тематичні фестивалі з української тематики, мовні, культурні річні ініціативи).

По-третє, розробка програм діяльності цих інститутів – це фактично перспективні напрями розвитку української культури загалом.

Український Інститут книги створювався як об'єднавчий центр координації зусиль видавців і формування політики держави у книжковій сфері. На нього покладались великі надії у перетворенні українського книговидавництва на культурну індустрію. Основні складові його програми «Українська книга», «Цифрова бібліотека», «Поповнення фондів публічних бібліотек» творами сучасної літератури, а також підтримки книговидавничої справи та популяризації української літератури у світі.

Український Інститут, спираючись на досвід наявних моделей культурної дипломатії аналогічних інституцій в інших країн, запропонував власну модель, яка враховує специфіку геополітичного, культурного, економічного

контексту сучасної України. На 2021 рік Український Інститут пріоритетними регіонами роботи заявив – Азійський, Близькосхідний (Японія, Катар, ОАЕ, Туреччина) та деякі країни Європи» (Франція).

Пріоритетними стратегічними напрямами роботи УКФ є підтримка культурного розмаїття в Україні, широкого доступу громадян до національного надбання та інтеграція української культури у світовий культурний простір. Розроблена цікава програмна політика: «Створюємо інноваційний культурний продукт»; «Навчання. Обміни. Резиденції. Дебюти.»; «Знакові події для української культури» тощо.

По-четверте, високий рівень організації проєктів, професійний менеджмент. Наприклад, для гідного представлення України на закордонних театральних фестивалях менеджери УІ ретельно вивчають культурний контент в Україні, який може відповідати очікуванням закордонних партнерів, контактують з ними, з'ясовуючи їхню програмну, жанрову політику: з якими практиками у перформативному мистецтві працюють, очікування щодо участі України в цих фестивалях. Згодом підбираються кілька українських вистав відповідно їхнього формату, надсилається інформація, відеозаписи вистав, світлини, критика – високі критерії їх вибору збільшують конкурентоспроможність українського мистецтва на міжнародній арені. Українським інститутом у 2020 році розроблена EXTRASOUND – довгострокова програма представлення українських музикантів на ключових подіях музичної індустрії за кордоном. Для реалізації програми обрано формат співпраці з впливовими світовими шоукейс-фестивалями.

По-п'яте, діяльність культурних інституцій сприяє налагодженню співпраці з закордонними культурними інституціями, митцями, формує сталі партнерські зв'язки. З метою вироблення нових напрямів культурної співпраці в книговидавничій галузі, УІК в європейських країнах створив понад 17 культурно-інформаційних центрів у складі закордонних дипломатичних установ України: в Австрії, Бельгії, Білорусі, Болгарії, Греції, Грузії, Естонії, Іспанії, Італії, Молдові, Польщі, Португалії, Румунії, Туреччині, Угорщині, Франції, Чехії. УКФ створив і активно впроваджує в життя програму "Європа+".

В результаті проведення двостороннього Року культури Австрія-Україна 2019 (втілено понад 200 проєктів у понад 20 містах і містечках Австрії та України) були встановлені партнерські зв'язки з митцями різних видів мистецтва, а також довгострокові зв'язки про співробітництво з Музеєм сучасного мистецтва «Мумок», музейно-палацовим комплексом Бельведер, Академією образотворчого мистецтва і галерею «Semperdepot», Університетом Моцартеум у Зальцбурзі та Філармонією у Граці, постійним фестивалем Ars Electronica, Австрійським музеєм кіно, Музейним кварталом Відня та інші. 2019 рік став справжнім успіхом для культурної дипломатії України в Австрії.

Підтримка митців української діаспори, які на основі традиційної культури України створюють високопрофесійні твори, що надзвичайно привабливі для світового глядача, вплетені у сучасний гуманітарний контекст. Наприклад, Юліан Петрович Китаєв (українська діаспора Нью-Йорка) на бандурі (суто традиційний український музичний інструмент) створює дивовижні звукові світи, розширює звукову палітру, ритми, фактуру музики. Безпосередньо зовнішній вигляд Китаєва Ю. П. втілює образ старовинного кобзарства України. Технічно вдосконаливши бандуру, він змушує звучати її нетрадиційно, у стилі блюзу з елементами туги та суму, поєднуючи звуки бандури з електронікою. Завдяки такого роду імпровізації можна побачити нові грані звучання інструменту: звук із бандури через мікрофон потрапляє в комп'ютер, де проходить різноманітні фільтри, а потім виходить через колонки з іншим звучанням. У жовтні 2019 року вийшов новий диск, записаний у співпраці з відомим українським композитором електронної музики Аллою Загайкевич.

По-шосте, завдяки співпраці і зв'язкам із закордонними культурними інституціями створюються якісні культурні продукти в Україні. Завдяки підтримці Українського інституту, Українського культурного фонду та Culture Bridges на фестивалі сучасного музичного театру Musik the atert age Wien звучала опера-антиутопія GAZ, яка отримала позитивні відгуки.

Спочатку, восени 2018 року був створений музичний перформанс (композитори Роман Григорів та Ілля Разумейко) за драмою «Gas» німецького драматурга Георга Кайзера за ініціативою режисерки та дослідниці творчості

Леся Курбаса Вірляни Ткач. Основою стала відома постановка Леся Курбаса «ГАЗ». Потім у співробітництві з австрійським композитором і хореографом Сімоном Майером була створена повноформатна опера-антиутопія GAZ (артисти NOVAOPERA). Химерний світ «опери-антиутопії» GAZ відроджує дух українського авангарду 1920-х (у декораціях використано роботи Вадима Меллера до мюзиклу Леся Курбаса («Алло на хвилі») як цілісного європейського мистецького явища.

Культурні події року України в Австрії (2019 р.) надихнули композиторів Р. Григоріва і І. Разумейко до створення нової опери «Чорнобильдорф» (поєднання в назві атомної станції в австрійському місті Цвен-тендорф, яка так й ніколи не відкрилась завдяки протестам громадськості і АЕС Чорнобиля). Прем'єра опери відбулася у листопаді 2020 року у Мистецькому Арсеналі. Археологічна опера ЧОРНОБИЛЬДОРФ – поле багатоманітних і нелінійних інтерпретацій музики різних історичних епох і, в першу чергу, етнічної української музики. Композитори настільки добре стилізували під автентичність, що багато слухачів сприяли їй як справжню, знайдену під час музичної експедиції. Музична культура людства стала джерелом натхнення для нелінійного перформансу опери.

У цій і попередніх операх колектив «Nova Opera» ставить собі онтологічні питання: «Що є опера? І яку роль може «відіграти» музика (що пройшла всі стадії, від musicasemotion та musicasstructure до musicas-conception) в актуальному музичному театрі»? Відповідаючи на ці питання композитори І. Разумейко і Р. Григорів виходять на передні рубежі світового оперного мистецтва.

Велика виставка сучасного українського візуального мистецтва в Австрії (2019 р.) «Між огнем і огнем» сприяла самосвідомості молодого соціального-критичного мистецтва нашої країни, усвідомлення своєї унікальності в європейському контексті. Театрально-музичний гурт «Dakh Daughters», що виступає в жанрах «фрік-кабаре» і театрального перформансу, етно-гурт DakhBrahka, що експериментує з фольклором, «NOVA-OPERA» і ще багато колективів і якісних творів українського мистецтва цікаві світовому глядачу.

По-сьоме, популяризація української мови за кордоном. В рамках цього напряму Український

Інститут реалізує довгострокову програму впровадження україномовних аудіогідів у провідних музеях світу. Працює український аудіогід у віденському Бельведері, з початку 2020 у двох польських музеях, а ще два аудіогіди з'являться у грудні. УІ для викладання і популяризації української мови за кордоном ініціює розробку сертифікату з української мови для іноземних громадян Міністерством освіти України. Підтримка україністики та українських студій – також важливий напрям роботи.

Український інститут книги запропонував підтримку перекладачів з української мови за кордоном, і розробляє механізми розвитку перекладацького напрямку через впровадження премій, організацію перекладацьких конгресів. Іншим напрямом є вивчення літературного

друкованого простору з історії і культури України за кордоном. Пошук і розповсюдження давніх географічних карт, згадки іноземців, зафіксовані у друкованих виданнях минулих століть, які знаходяться в бібліотеках, фондах, приватних колекціях за кордоном і не знайомі широкому колу українців. Ініціює також перегляд бібліотечних фондів за кордоном – літератури, що стосується минулого українського народу та його традиційної культури, перекладів українською мовою;

Завдяки сталої системи культурних інституцій прискорюється процес інтеграції України у міжнародний культурний простір, формується позитивний імідж України у світі, поширюється інформації про науковий, освітній та туристичний потенціал нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Бакуліна Н., Фалович В. Розвиток креативних індустрій в Україні: аналіз і оцінка [Текст]. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2019. Вип. 24. С. 24–32.
2. Олійник, О. Феномен культурні індустрії: походження та соціокультурний зміст. *Культурологічна думка*. 2009. № 1. С. 67–73.
3. Русаков, С. Нові тенденції молодіжної культури в контексті розвитку креативної індустрії. *Гілея*. 2015. Вип. 110 (7). С. 276–280.
4. Фарінья, К. Розвиток культурних та креативних індустрій в Україні. К. : Фарінья, 2017. URL: www.culturepartnership.eu/ua/article/creative-industries-study-for-ukraine.